

در داخل نیز بازارهای ارز و طلا یکی از پراستخاب‌ترین دوران خود را در دهه‌های گذشته تجربه نمود. با وجود افزایش بی‌سابقه درآمدهای صادراتی کشور در این سال، عواملی نظیر کاهش نرخ سود سپرده‌های بانکی، رکود نسبی معاملات در بورس اوراق بهادار و تداوم اجرای مرحله اول هدفمندسازی یارانه‌ها در کنار تشدید تحریم‌های اقتصادی موجی از انتظارات افزایشی در بازارهای ارز و طلا ایجاد نمود و موجب ثبت رکوردهای قیمتی بی‌سابقه‌ای در این بازارها شد.

۱۴-۱- بازار بین‌المللی اسعار عمده

در سال ۱۳۹۰، رابطه برابری اسعار عمده تحت تاثیر وضعیت اقتصادی حوزه‌های انتشاردهنده اسعار پس از بحران، رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای صنعتی و انتظار فعالان اقتصادی از تصمیم مقامات پولی کشورهای حوزه انتشاردهنده اسعار عمده در خصوص نرخ بهره کلیدی و نرخ سود سپرده‌ها قرار گرفت.

(درصد) جدول ۱۴-۱- نرخ بهره کلیدی کشورهای عمده صنعتی

تغییرات (واحد درصد)	پایان سال		
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸
آمریکا	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
حوزه یورو	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰
انگلیس	۰/۵۰	۰/۵۰	۰/۵۰
ژاپن	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۱۰
سوئیس	۰/۰۰	۰/۲۵	۰/۲۵

ماخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی بانک‌های مرکزی کشورهای مربوط

در سال ۱۳۹۰، بازار بین‌المللی اسعار عمده تحت تاثیر بحران بدهی‌ها در اتحادیه اروپا و مشکلات مربوط به کسری بودجه و کسری تجاری آمریکا، دورانی پرنوسان را تجربه نمود. در این سال علاوه بر بحران بدهی‌های یونان و احتمال خروج این کشور از حوزه یورو، افزایش نگرانی‌ها در مورد بحران مالی مشابه در دو اقتصاد مهم حوزه یورو یعنی ایتالیا و اسپانیا موجبات تضعیف هرچه بیشتر یورو در بازارهای بین‌المللی را فراهم آورد. از سوی دیگر، کسری بودجه شدید ایالات متحده موجب شد رتبه اعتباری این کشور کاهش یابد و این امر زمینه‌ساز کاهش ارزش دلار در برابر اسعار عمده در مقطعی از این سال شد. در مجموع، مقایسه نرخ برابری دلار در برابر سایر ارزهای جهان‌روا با ارقام متناظر سال ۱۳۸۹ حاکی از تضعیف نسبی دلار در این دوره می‌باشد.

در این سال قیمت طلا در بازارهای جهانی هم‌زمان با تشدید نااطمینانی‌ها در مورد عملکرد اقتصادی کشورهای حوزه یورو و ایالات متحده آمریکا رکوردهای بی‌سابقه‌ای از خود بر جای گذاشت. عملکرد ضعیف بازارهای بورس، رکود ادامه‌دار بخش مسکن و همچنین تمایل دولت‌ها به ایجاد تنوع در ذخایر خود که ناشی از بی‌ثباتی در ارزش اسعار عمده به خصوص دلار و یورو بود، موجب تمایل دولت‌ها و سرمایه‌گذاران به بازار فلزات گرانبها به‌ویژه طلا گردید. هم‌زمان با افزایش تنش‌ها در خاورمیانه به علت تغییر حکومت در برخی کشورهای عربی و جنجال‌های سیاسی بر سر برنامه هسته‌ای ایران، قیمت‌های جهانی نفت به طور چشمگیری افزایش یافت.

جدول ۱۴-۲- متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا با ارزهای عمده در بازار لندن

	سال			درصد تغییر	
	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۹۰
یورو	۰/۷۱	۰/۷۶	۰/۷۳	۷/۱	-۴/۳
پوند	۰/۶۳	۰/۶۴	۰/۶۳	۲/۷	-۲/۷
یکصد ین ژاپن	۰/۹۳	۰/۸۶	۰/۷۹	-۷/۶	-۸/۲
فرانک سوئیس	۱/۰۶	۱/۰۲	۰/۸۸	-۴/۴	-۱۳/۴

ماخذ: استخراج شده از پایگاه اطلاع‌رسانی بانک مرکزی انگلستان

جدول ۱۴-۳- متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار فلزات گرانبهای لندن (دلار)

	سال			درصد تغییر	
	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۹۰
اونس طلا	۱۰۱۷/۶	۱۲۸۳/۹	۱۶۳۹/۹	۲۶/۲	۲۷/۷

ماخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی Kitco.com

۱۴-۳- بررسی تحولات بازار ارز کشور

۱۴-۳-۱- رابطه برابری ریال با اسعار عمده

در سال ۱۳۹۰، نرخ برابری اسعار عمده در برابر ریال متأثر از تحولات بازارهای بین‌المللی ارز و محدودیت‌های خارجی تحمیل شده بر کشور بود. در این سال هم‌زمان با تضعیف ارزش دلار در بازار جهانی در مقابل سایر اسعار عمده، متوسط ارزش اسمی ریال ایران نیز در برابر همه اسعار کاهش یافت. در این سال متوسط نرخ فرانک سوئیس در برابر ریال در بازار بین‌بانکی ارز با ۲۲/۲ درصد تغییر، بیشترین افزایش و دلار با ۶/۰ درصد تغییر، کمترین افزایش را داشتند. در سال مورد بررسی، یورو ارز مداخله‌ای بانک مرکزی بود، اما به دلیل تاثیرپذیری اقتصاد کشور از دلار، این ارز نیز همچنان مورد توجه نهاد سیاست‌گذار ارزی بود. با این حال، افزایش محدودیت‌های نقل و انتقالات ارزی، نوسانات دلار را در این سال در مقایسه با سال ۱۳۸۹ افزایش داد. مقایسه ضریب تغییرات^(۱) نرخ مرجع ارزها در بازار بین‌بانکی نشان می‌دهد که نرخ برابری اسعار عمده نسبت به سال ۱۳۸۹ از نوسان بیشتری برخوردار بود. نرخ برابری ین و فرانک سوئیس در برابر ریال نیز در سال مورد بررسی به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشتند که نشان‌دهنده نوسان بیشتر نرخ آنها می‌باشد. در این دوره، نرخ‌های برابری یورو و پوند انگلیس در مقابل ریال کمترین نوسان را دارا بودند.

در سال مورد بررسی، آمریکا و اغلب کشورهای صنعتی به‌استثنای سوئیس نرخ بهره کلیدی خود را در سطح قبلی ثابت نگه داشتند. با توجه به گسترش بحران منطقه یورو، فرانک سوئیس به عنوان ارزی مطمئن با افزایش تقاضای سرمایه‌گذاران مواجه شد. افزایش شدید ارزش فرانک در مقابل سایر اسعار عمده، بانک مرکزی سوئیس را بر آن داشت تا نرخ بهره را به صفر کاهش دهد.

در سال ۱۳۹۰، متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا در مقابل یورو، پوند، یکصد ین ژاپن و فرانک سوئیس به ترتیب معادل ۰/۷۳، ۰/۶۳، ۰/۷۹ و ۰/۸۸ بود. بهبود شرایط بحران در اروپا و توافقات اتحادیه اروپا برای کمک به یونان منجر شد تا متوسط سالانه نرخ دلار در مقابل سایر اسعار در مقایسه با سال ۱۳۸۹ در سطح پایین‌تری قرار گیرد.

۱۴-۲- قیمت طلا در بازارهای بین‌المللی

قیمت جهانی فلزات گرانبها مانند طلا تحت تاثیر تحولات اقتصادی جهان، بهای نفت خام، تداوم سیاست‌های انبساطی پولی در آمریکا و افزایش تقاضای سرمایه‌گذاری در کنار افزایش تقاضای مصرفی کشورهای هند و چین قرار گرفت؛ به‌گونه‌ای که روند صعودی قیمت طلا در سال مزبور تداوم یافت و متوسط قیمت هر اونس طلا در مقایسه با سال ۱۳۸۹ حدود ۲۷/۷ درصد افزایش یافت و به ۱۶۳۹/۹ دلار رسید.

۱- انحراف معیار تقسیم بر میانگین

جدول ۱۴-۴- نرخ ارزهای عمده در بازار رسمی ارز(بین بانکی اصلی)

(ریال)

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۹۰		۱۳۸۹		۱۳۸۸		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۶/۰	۵/۴۶	۱۰۹۶۲	۱/۲۴	۱۰۳۳۹	-۰/۹۰	۹۹۲۰	دلار
۱۰/۷	۴/۲۵	۱۵۱۲۰	۳/۹۹	۱۳۶۵۵	۳/۷۹	۱۴۰۳۳	یورو
۹/۰	۴/۹۱	۱۷۵۰۲	۳/۴۹	۱۶۰۵۸	۴/۰۴	۱۵۸۴۶	پوند
۱۵/۳	۶/۱۸	۱۳۸۹۸	۵/۴۷	۱۲۰۵۸	۳/۹۹	۱۰۶۷۷	یکصد ین ژاپن
۲۲/۲	۶/۱۷	۱۲۴۵۱	۶/۶۳	۱۰۱۸۹	۳/۸۸	۹۳۲۹	فرانک سوئیس

جدول ۱۴-۵- نرخ ارزهای عمده در بازار غیررسمی

(ریال)

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۹۰		۱۳۸۹		۱۳۸۸		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۲۸/۰	۲۰/۰۰	۱۳۵۶۸	۲/۷۱	۱۰۶۰۱	-۰/۸۶	۹۹۷۹	دلار
۳۳/۳	۱۶/۳۴	۱۸۶۷۹	۵/۷۳	۱۴۰۰۹	۳/۸۱	۱۴۱۰۴	یورو
۳۱/۵	۱۸/۰۳	۲۱۸۸۹	۶/۰۳	۱۶۶۴۲	۴/۰۳	۱۵۹۹۹	پوند
۳۸/۳	۱۹/۸۱	۱۷۰۵۳	۷/۱۳	۱۲۳۲۶	۴/۰۳	۱۰۶۸۰	یکصد ین ژاپن
۴۳/۴	۱۳/۹۲	۱۵۰۸۳	۸/۶۴	۱۰۵۲۲	۴/۰۸	۹۳۹۶	فرانک سوئیس

مقایسه متوسط نرخ اسعار عمده در بازار بین بانکی و بازار غیررسمی نشان می دهد که تغییرات نرخ برابری ارزها در بازار غیررسمی عمدتاً هم جهت با بازار بین بانکی ارز بوده است.

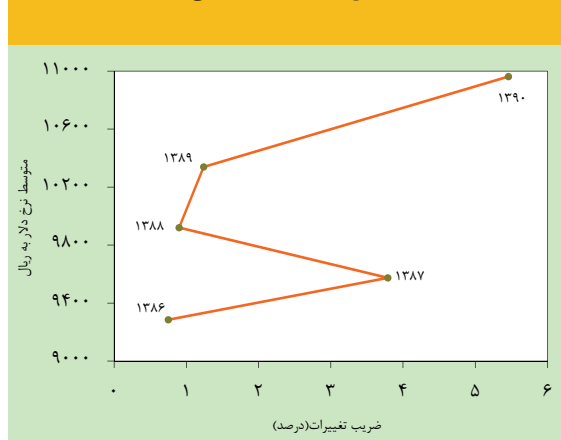
در سال ۱۳۹۰، شکاف نسبی^(۱) متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار رسمی و غیررسمی افزایش چشمگیری داشت. افزایش این شکاف نشان دهنده واگرایی بیشتر دو بازار برای نرخ دلار و یورو می باشد.

معیار شکاف نسبی نشان می دهد متوسط نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی حدود ۲۳/۵ درصد بیش از متوسط نرخ این اسعار در بازار رسمی بوده و این شکاف تا حدودی به دنبال انتظار برخی از فعالان اقتصادی از روند افزایشی نرخها در آینده، بدبینی نسبت به تحولات آتی و افزایش فشار تقاضا برای دو ارز اصلی (دلار و یورو) شکل گرفته است.

۱- نسبت تفاضل متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار به متوسط نرخ این اسعار در بازار رسمی

افزایش محدودیت های نقل و انتقالات ارزی و افزایش حجم نقدینگی در این سال تقاضای سوداگری دلار را افزایش داد. ضریب تغییرات نرخ ارزها در بازار غیررسمی نیز نشان می دهد که رابطه برابری تمامی اسعار عمده با ریال در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل از آن نوسانات شدیدی داشته است. در این بازار نیز نرخ های دلار و ین ژاپن به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشتند و فرانک سوئیس نوسان کمتری داشت.

نمودار ۱۴-۱- تحولات نرخ دلار در بازار رسمی

در سال ۱۳۹۰، معادل دلاری کل معاملات انجام شده در بازار اصلی بیش از دو برابر شد و از ۲۰۰۳۸ میلیون دلار در سال ۱۳۸۹ به ۴۲۴۱۲ میلیون دلار در این سال افزایش یافت. بررسی معاملات بازار بین‌بانکی اصلی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۰، بانک مرکزی با اختصاص ۸۵/۷ درصد (معادل ۳۶۳۴۸ میلیون دلار) از فروش ارز بازار اصلی به خود، همچنان تامین‌کننده اصلی ارز در این بازار بوده است.

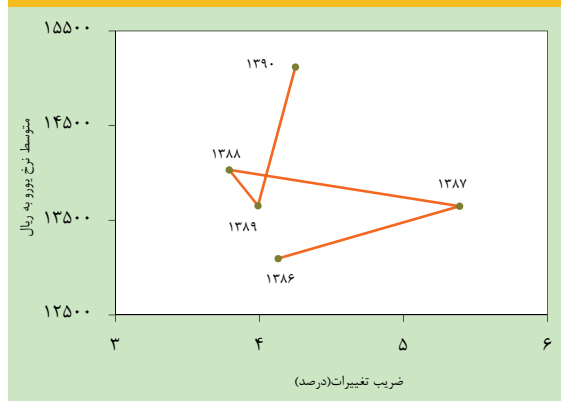
ارزش کل معاملات بازار فرعی ارز در سال ۱۳۹۰ معادل ۳۴۸۱۵ میلیون دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۸۹ (۵۲۴۲۹ میلیون دلار) به میزان ۳۳/۶ درصد کاهش داشت. در این بازار نیز بانک مرکزی با اختصاص ۹۷/۰ درصد (معادل ۳۳۷۵۶ میلیون دلار) از فروش ارز سال ۱۳۹۰ به خود، تامین‌کننده اصلی ارز بازار بود. بنابراین در بازار بین‌بانکی ارز، بانک مرکزی نقش تامین‌کننده اصلی ارز و بانک‌های تخصصی و تجاری نقش خریدار ارز را بر عهده داشتند.

جدول ۱۴-۸- مبادلات بازار بین‌بانکی به تفکیک ارز (میلیون دلار)

سهم (درصد)	سال			دلار	یورو	درهم	وون کره جنوبی	لیبر ترکیه	سایر
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸						
۱۳/۴	۸/۲	۱۰۰۳۱۵	۵۹۶۵	۲۷۱۱					
۳۳/۹	۴۹/۷	۲۶۲۱۶	۳۵۹۸۲	۴۰۱۹۱					
۳۹/۱	۳۳/۱	۳۰۱۶۵	۲۳۹۸۶	۱۰۰۴۷					
۵/۶	۰/۶	۴۳۴۰	۴۶۵	-					
۳/۴	۴/۵	۲۶۴۹	۳۲۴۱	-					
۴/۶	۳/۹	۳۵۴۱	۲۸۲۸	۳۹۵					
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷۷۲۲۷	۷۲۴۶۷	۵۳۳۴۳					

در سال ۱۳۹۰، روند افزایشی سهم دلار از مبادلات بازار بین‌بانکی ارز همچنان ادامه یافت. در این سال سهم دلار و درهم امارات به عنوان جایگزین اصلی یورو، در مبادلات ارزی بازار بین‌بانکی افزایش یافت. اما با ممنوع شدن ثبت سفارش به درهم امارات در بهمن ماه ۱۳۹۰، سهم این ارز از مبادلات

نمودار ۱۴-۲- تحولات نرخ یورو در بازار رسمی

جدول ۱۴-۶- شکاف نسبی نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی از رسمی (درصد)

تغییرات (واحد درصد)	سال			دلار	یورو
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸		
۲۱/۲	۲۳/۷۷	۲/۵۴	۰/۶۰		
۲۰/۹	۲۳/۵۴	۲/۵۹	۰/۵۰		

۱۴-۳-۲- معاملات بازار بین‌بانکی ارز

در سال ۱۳۹۰، معادل ۷۷۲۲۷ میلیون دلار ارز (شامل دلار، یورو، ین، پوند و سایر ارزها) در بازار بین‌بانکی معامله شد که نسبت به سال قبل از آن (۷۲۴۶۷ میلیون دلار) از ۶/۶ درصد افزایش برخوردار بود. در این سال با توجه به خارج شدن نظام ارزی از حالت تک‌نرخ، مدیریت تقاضا در دستور کار بانک مرکزی قرار گرفت و سعی بر این بود که ارز در اختیار متقاضیان واقعی و دارای هویت مشخص حقیقی یا حقوقی قرار گیرد. به این ترتیب، از این سال حجم معاملات در بازار فرعی به تدریج کاهش یافت و نهایتاً در بهمن ماه ۱۳۹۰ تعطیل گردید.

جدول ۱۴-۷- خلاصه معاملات بازار بین‌بانکی ارز (میلیون دلار)

درصد تغییر	سال			بازار اصلی سهم (درصد)	بازار فرعی سهم (درصد)
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸		
۱۱۱/۷	۳۰/۸	۴۲۴۱۲	۲۰۰۳۸	۱۵۳۲۰	
		۵۴/۹	۲۷/۷	۲۸/۷	
-۳۳/۶	۳۷/۹	۳۴۸۱۵	۵۲۴۲۹	۳۸۰۲۴	
		۴۵/۱	۷۲/۳	۷۱/۳	
۶/۶	۳۵/۸	۷۷۲۲۷	۷۲۴۶۷	۵۳۳۴۳	

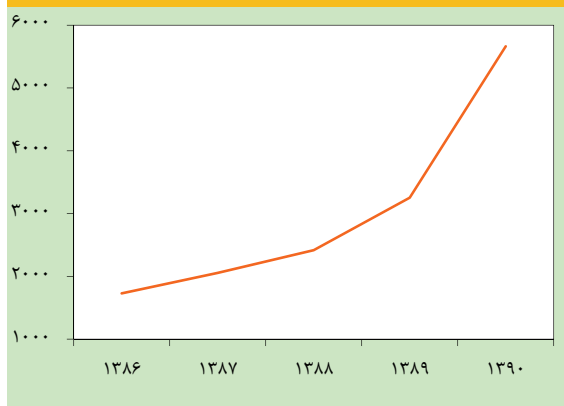
گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۰

جدول ۱۴-۹- قیمت قطعات مختلف سکه بهار آزادی (هزار ریال)

درصد تغییر	میانگین سال		
	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۸
۷۹/۵	۳۲/۵	۱۴۹۸	۸۳۵
۶۳۰	۶۳۰	۶۳۰	۶۳۰
۲۰/۰	۳۱/۵	۲۷۷۰	۱۶۲۹
۱۲۳۹	۱۲۳۹	۱۲۳۹	۱۲۳۹
۶۸/۰	۴۱/۸	۵۸۷۶	۳۴۹۸
۲۴۶۷	۲۴۶۷	۲۴۶۷	۲۴۶۷
۲۴۱۵	۲۴۱۵	۲۴۱۵	۲۴۱۵
۲۴/۱	۳۴/۶	۵۶۶۱	۳۲۵۲
۲۴۱۵	۲۴۱۵	۲۴۱۵	۲۴۱۵

بازار بین‌بانکی کاهش یافت. در سال مورد بررسی، درهم امارات بیشترین سهم را در مبادلات بازار بین‌بانکی به خود اختصاص داد؛ سهم این ارز در مقایسه با سال ۱۳۸۹ با افزایشی معادل ۶/۰ واحد درصد روبه‌رو شد. در این سال حدود ۳۳/۹ درصد از معاملات بازار بین‌بانکی ارز با یورو و ۶۱/۵ درصد آن با دلار، درهم امارات، وون کره جنوبی و لیر ترکیه بود.

نمودار ۱۴-۳- قیمت سکه تمام طرح جدید (هزار ریال)

۱۴-۴- قیمت سکه‌های طلا در بازار داخلی

در سال ۱۳۹۰، قیمت طلا در بازار داخلی تحت تاثیر قیمت جهانی طلا، تورم داخلی، نرخ ارز و نرخ بازدهی سایر دارایی‌ها افزایش یافت. در سال مزبور، ربع سکه با ۷۹/۵ درصد تغییر، بیشترین افزایش و سکه تمام بهار آزادی با ۶۸/۰ درصد تغییر، کمترین افزایش قیمت را داشتند.